

Оксана ПЕТРУК,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України

Система уроків української мови у 4 класі шкіл з молдовською / румунською мовами навчання

УДК 373.3+372.881.161.2

Упродовж 2015/16 н. р. навчання української мови у 4 класі шкіл з молдовською / румунською мовами викладання провадитиметься за підручниками О. Хо-рошковської, О. Петрук "Українська мова. 4 клас" (Львів, "Світ", 2015). У зв'язку з цим до уваги вчителів пропонується **орієнтовне календарне планування уроків української мови у 4 класі** шкіл зазначеного типу, укладене відповідно до змісту підручників.

Як і в попередніх класах, під час навчання української мови четвертокласників велика увага приділяється роботі над розвитком їхніх умінь і навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письма), учні здобувають елементарні знання з української мови, що підпорядковуються удосконаленню мовленнєвих умінь. Зауважимо, що формування умінь і навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності взаємопов'язане і має здійснюватися паралельно на кожному уроці. У 4 класі робота з формування і розвитку читацьких умінь проводиться не лише під час опанування мовного матеріалу, а й на спеціально відведених уроках читання (на кожному 4-му уроці). Тому підручники складаються з двох частин: перша націлена на подальше розширення і поглиблення знань учнів про українську мову, її мовні одиниці та на формування комунікативної компетентності ("Мова і мовлення. Правопис"); друга частина призначена для формування читацьких умінь та навичок четвертокласників ("Читання і розвиток мовлення").

Хочемо звернути особливу увагу на формулювання назв параграфів (тем уроків). Вони відображають практичну спрямованість навчання української мови і мовлення, орієнтують на оволодіння конкретними видами мовленнєвої діяльності, відображають, обумовлюють та скеровують навчальну діяльність учнів і вчителя.

№ пор.	Назва теми уроку
1	2
1.	Слухаємо-розуміємо тексти, складаємо діалоги, дотримуємось культури мовлення.

1	2
2.	Повторюємо звуки і букви та алфавіт. Читаємо і пишемо.
3.	Користуємося алфавітом, пояснюємо вживання великої букви. Читаємо і пишемо.
4.	Ознайомлюємось з жанрами усної народної творчості. Читаємо колоскові, забавлянки, потішки, заучуємо їх.
5.	Читаємо і пишемо. Вживаємо велику букву.
6.	Розрізняємо букви рідної й української мови. Перекладаємо українською, пишемо.
7.	Читаємо, правильно наголошуючи слова. Ділимо слова на склади для переносу.
8.	Знайомимося з правилами дитячої народної гри "Мак", читаємо й розучуємо хороводну пісню, розігруємо.
9.	Розрізняємо звукове значення букв я, ю, є, ї . Читаємо, аналізуємо, пишемо.
10.	Слухаємо і читаємо. Розрізняємо тверді й м'які приголосні звуки, вправляємось у вимові.
11.	Вправляємось у вимові й письмі м'яких подовжених приголосних. Складаємо розповідь.
12.	Ознайомлюємося з малими жанрами усної народної творчості, заучуємо скоромовки, відгадуємо загадки.
13.	Читаємо й аналізуємо. Вправляємось у вимові й письмі слів з апострофом.
14.	Читаємо текст, правильно вимовляємо і пишемо слова з апострофом. Контрольне списування.
15.	Підбиваємо підсумки вивчення теми.
16.	Знайомимося з прислів'ями і приказками, усвідомлюємо різницю між ними. Читаємо, заучуємо напам'ять.
17.	Комбінована перевірна робота.
18.	Слухаємо-розуміємо, читаємо, розрізняємо значення слів, групуємо їх.
19.	Складаємо текст за змістом малюнка.
20.	Читаємо, розучуємо і розігруємо українські народні пісні "Ходить гарбуз по городу" та "Грицю, Грицю".
21.	Утворюємо речення з поданих слів. Складаємо текст.
22.	Слухаємо, читаємо і переказуємо казку, знаходимо та добираємо синоніми й антоніми.
23.	Спостерігаємо за вживанням синонімів й антонімів у поетичних творах.
24–25.	Ознайомлюємося з казкою як жанром усної народної творчості, читаємо й усвідомлюємо зміст казки "Колосок", розігруємо.

1	2
26.	Читаємо казку, знаходимо синоніми й антоніми.
27.	Читаємо, спостерігаємо за прямим і переносним значенням слів у текстах.
28.	Підбиваємо підсумки вивчення теми "Слово, його лексичне значення".
29.	Читаємо вірші про осінь, усвідомлюємо зміст, робимо розмітку. Ознайомлюємось із віршем як жанром літератури, спостерігаємо за мелодикою віршів, знаходимо образні вислови.
30.	Комбінована перевірна робота.
31.	Читаємо й усвідомлюємо зміст тексту. Визначаємо в словах основу і закінчення, пишемо.
32.	Змінюємо закінчення у словах – назвах предметів і назвах ознак, складаємо текст-опис.
33.	Читаємо казку Ірини Прокопенко "Як берізка листя роздарувала", усвідомлюємо зміст, складаємо план, вправляємось у виразному читанні та в особах. Знайомимось з поняттям "літературна казка".
34.	Читаємо, виправляємо граматичні помилки, складаємо текст-розповідь за опорними словами.
35.	Читаємо й усвідомлюємо прочитане, розрізняємо слова – частини мови, групуємо їх.
36.	Читаємо тексти, розпізнаємо й групуємо іменники – назви істот і неістот.
37.	Читаємо казку Галини Демченко "Сонцевик-Чарівник і Холодний Вітер", усвідомлюємо зміст, складаємо план, вправляємось у виразному читанні.
38.	Слухаємо і читаємо. Визначаємо рід і родові закінчення іменників.
39.	Читаємо текст, розрізняємо іменники, рід яких не збігається в рідній і українській мовах.
40.	стежимо за вживанням іменників в однині й множині. Читаємо, пишемо, редагуємо.
41–42.	Читаємо твір Михайла Слабошпицького "Папуга з осінньої гілки", усвідомлюємо зміст, добираємо назви до частин тексту, переказуємо, визначаємо жанр прочитаного твору.
43.	Читаємо тексти, спостерігаємо за іменниками, що вживаються лише в однині або лише в множині. Перевірка аудіювання.
44.	Слухаємо і читаємо текст, стежимо за змінюванням закінчень іменників чоловічого та жіночого роду на -а, -я . Вживаємо такі іменники в мовленні.
45.	Змінюємо іменники чоловічого і жіночого роду на -а, -я за питаннями <i>кого? чого?</i> у зв'язку з іншими словами. Вживаємо прийменники до, з (із), від, біля, без, у (в) .
46.	Читаємо вірші про прихід зими, шукаємо образні вислови, вправляємось у виразному читанні.
47.	Читаємо, розповідаємо, пишемо, змінюючи закінчення іменників.
48.	Спостерігаємо за змінюванням закінчень іменників жіночого роду, що відповідають на питання <i>кого? чого?</i> і <i>кого? що?</i>
49.	Читаємо, складаємо план, переказуємо текст і записуємо переказ.

1	2
50.	Читаємо оповідання Василя Сухомлинського "Протоптали стежку", усвідомлюємо зміст, оцінюємо вчинки персонажів. Знайомимось з оповіданням як жанром літератури. Читаємо й заучуємо напам'ять вірш Леоніда Глібова "Зимонько-снігурочко".
51.	стежимо за чергуванням приголосних [г], [к], [х] – [з'], [ц'], [с'] під час змінювання іменників жіночого і чоловічого роду на -а, -я за питаннями <i>кому? чому? на кому? на (у) чому?</i>
52.	Читаємо й спостерігаємо за змінюванням закінчень іменників чоловічого і жіночого роду на -а, -я за питаннями <i>ким? чим?</i> Змінюємо їх форми. Уживаємо прийменники з, на, під . Будуємо діалоги.
53.	Підбиваємо підсумки вивчення теми "Змінювання закінчень іменників жіночого і чоловічого роду на -а, -я ".
54.	Читаємо твори про святого Миколая, усвідомлюємо їх зміст, спілкуємося.
55.	Слухаємо і читаємо текст. Змінюємо форми іменників чоловічого роду з нульовим закінченням та на -о і середнього роду на -о, -е . Будуємо діалоги.
56.	Змінюємо закінчення іменників чоловічого і середнього роду у зв'язку з іншими словами.
57.	Читаємо тексти, стежимо за змінюванням закінчень іменників чоловічого роду з нульовим закінченням і на -о та середнього роду на -о, -е за питаннями <i>кого? чого?</i>
58.	Читаємо вірші про Новий рік, усвідомлюємо їх зміст, робимо розмітку віршів, вправляємось у виразному читанні.
59.	Читаємо, складаємо речення за малюнком. Змінюємо закінчення іменників.
60.	стежимо за чергуванням і випаданням голосних під час змінювання закінчень іменників чоловічого і середнього роду. Створюємо усну розповідь.
61.	Читаємо тексти, стежимо і змінюємо закінчення іменників чоловічого роду з нульовим закінченням і на -о за питаннями <i>кому? чому? на кому? на (у) чому?</i> Будуємо діалог.
62.	Читаємо римовану казку Іванни Савицької "Різдвяна казка", усвідомлюємо зміст, розповідаємо про традиції святкування Різдва.
63.	Закінчення -і, -ї, -у, -ю в іменниках чоловічого і середнього роду, що відповідають на питання <i>(у, на) чому?</i>
64.	стежимо за чергуванням приголосних звуків під час змінювання форм іменників чоловічого і середнього роду за питаннями <i>кому? чому? на кому? на (у) чому?</i>
65.	стежимо за змінюванням закінчень іменників чоловічого і середнього роду, які відповідають на питання <i>ким? чим?</i>
66.	Читаємо оповідання Андрія М'ястківського "Сію, вію, посіваю", усвідомлюємо його зміст. Ознайомлюємось із шедрівками і засівальними піснями, читаємо й заучуємо їх напам'ять.

1	2
67.	Стежимо за змінюванням закінчень іменників середнього роду на <i>-о, -е, -я</i> та вживаємо такі іменники в усному і писемному мовленні.
68.	Підбиваємо підсумки вивчення теми "Змінювання закінчень іменників чоловічого роду з нульовим закінченням та на <i>-о</i> і середнього роду на <i>-о, -е</i> ".
69.	Спостерігаємо і змінюємо форми іменників жіночого роду з нульовим закінченням та іменника <i>мати</i> .
70–71.	Читаємо оповідання Світлани Коляди "Омелюхи", усвідомлюємо його зміст, характеризуємо вчинки персонажів. Визначаємо головну думку твору, добираємо назви до його частин, переказуємо.
72.	Читаємо, спостерігаємо за написанням іменників жіночого роду, що відповідають на питання <i>ким? чим?</i> Вправляємось у правописі.
73.	Змінюємо іменники середнього роду – назви маленьких істот та іменник <i>ім'я</i> , вживаємо їх в усному мовленні і на письмі.
74.	Стежимо за зміною закінчень іменників у множині, вживаємо їх у мовленні.
75.	Дізнаємося про Леоніда Глібова – відомого українського поета, байкаря, читаємо його байку "Коник-стрибунець", усвідомлюємо її зміст, вправляємося у читанні в особах. Знайомимося з байкою як жанром літератури.
76.	Стежимо за зміною закінчень іменників у множині, вживаємо їх у мовленні.
77.	Підбиваємо підсумки вивчення теми "Змінювання закінчень іменників".
78.	Комбінована перевірна робота.
79.	Дізнаємося про Лесю Українку – видатну українську поетесу, читаємо її вірш "Мамо, іде вже зима...", усвідомлюємо зміст.
80.	Читаємо тексти, спостерігаємо за роллю прикметників, їх зв'язком з іменниками.
81.	Спостерігаємо за змінюванням форм прикметників в однині у зв'язку з іншими словами. Вживаємо прикметники у мовленні.
82.	Спостерігаємо за змінюванням прикметників жіночого роду, вживаємо їх у мовленні. Перевірка аудіювання.
83.	Дізнаємося про веснянки, читаємо й розучуємо їх. Читаємо оповідання Василя Чухліба "Журавлі-веселики", усвідомлюємо його зміст, вправляємося у читанні в особах.
84.	Змінюємо закінчення прикметників жіночого роду за питанням <i>якою?</i> і вживаємо такі прикметники у мовленні.
85.	Змінюємо закінчення прикметників, ужитих у множині, вживаємо різні форми прикметників у мовленні.
86.	Підбиваємо підсумки вивчення теми "Прикметник".
87.	Дізнаємося про Тараса Шевченка – видатного українського поета і художника, читаємо його вірші, усвідомлюємо їх зміст, заучуємо напам'ять.
88.	Спостерігаємо за роллю числівників у мовленні, їх зв'язком з іменниками.

1	2
89.	Читаємо тексти, визначаємо і вживаємо числівники. Узгоджуємо їх з іменниками. Зорово-слуховий диктант.
90.	Читаємо текст, спостерігаємо за роллю займенників у текстах. Вживаємо їх у мовленні.
91–92.	Читаємо твір Оксани Іваненко "Як Тарас учився в школі", усвідомлюємо його зміст, розширюємо свої знання про сторінки життя Тараса Шевченка, висловлюємо власну думку.
93.	Стежимо за змінюванням особових займенників. Співвідносимо початкову форму зі зміненою, вживаємо займенники в мовленні.
94.	Змінюємо особові займенники, вживаємо різні форми займенників у мовленні.
95.	Комбінована перевірна робота.
96.	Читаємо вірші про весну, усвідомлюємо їх зміст, визначаємо настрій поезії, шукаємо образні вислови. Робимо розмітку вірша, вправляємося у виразному читанні.
97.	Спостерігаємо за роллю дієслів й уживаємо їх у мовленні.
98.	Розрізняємо часи дієслів, вживаємо у мовленні дієслова у різних часових формах.
99.	Спостерігаємо за змінюванням дієслів теперішнього часу, вживаємо їх у різних особах.
100.	Читаємо оповідання Миколи Романіки "Як хліб ходить", усвідомлюємо зміст. Ділимо оповідання на частини, добираємо до них заголовки, переказуємо.
101–102.	Змінюємо дієслова за особами. Вживаємо дієслова у різних особових формах у мовленні. Складаємо текст-розповідь.
103.	Спостерігаємо за змінюванням дієслів <i>їсти, пити, сидіти, ходити, носити, бігти, казати</i> . Вживаємо у мовленні різні особові форми цих дієслів.
104.	Читаємо твори про Великдень, усвідомлюємо їх зміст, спілкуємося.
105.	Читаємо виразно. Спостерігаємо за вимовою і написанням дієслів на <i>-шся, -тсья</i> , правильно вживаємо їх у мовленні.
106.	Спостерігаємо за змінюванням дієслів майбутнього часу за особами. Складаємо текст, вживаючи різні особові форми дієслів.
107.	Змінюємо дієслова минулого часу за родами і числами, вживаємо дієслова у різних родових формах.
108.	Читаємо оповідання Олега Буценка "Зараз", усвідомлюємо його зміст, характеризуємо персонажів.
109.	Підбиваємо підсумки вивчення теми "Дієслово".
110.	Комбінована перевірна робота.
111.	Читаємо тексти, спостерігаємо за роллю прислівників у мовленні та їх зв'язком з дієсловами.
112.	Читаємо оповідання Дмитра Ткача "Моя мама", усвідомлюємо його зміст. Усно складаємо текст-розповідь про маму.
113.	Читаємо тексти, пишемо, вживаємо прислівники в усному і писемному мовленні.

1	2
114.	Складаємо текст за змістом вірша, малюнками та опорними словами.
115.	Читаємо, спостерігаємо за способами зв'язку слів у словосполученнях, утворюємо словосполучення, визначаємо головне і залежне слова.
116.	Читаємо вірші про рідний край, усвідомлюємо зміст, визначаємо головну думку. Робимо розмітку вірша, вправляємося у виразному читанні.
117.	Узагальнюємо відомості про речення та їх види.
118.	Читаємо, інтонуюємо, розрізняємо різні види речень і вживаємо їх у мовленні. Будуємо діалоги.
119.	Спостерігаємо за звертаннями у питальних і спонукальних реченнях, вживаємо звертання у мовленні.
120.	Читаємо текст Марії Познанської "Наша слава України", усвідомлюємо його зміст, визначаємо головну думку. Читаємо вірші про державні символи України, визначаємо їх настрої, заучуємо напам'ять.
121.	Читаємо, спостерігаємо за реченнями з однорідними членами, доповнюємо речення.

1	2
122.	Узагальнюємо відомості про текст. Читаємо текст, складаємо план, переказуємо.
123.	Диктант.
124.	Читаємо оповідання Ольги Хорошковської "Про Київ – столицю України", усвідомлюємо його зміст, розповідаємо. Вправляємося у виразному читанні вірша Анатолія Камінчука "Наша столиця".
125.	Читаємо тексти, розрізняємо їх типи.
126.	Читаємо і складаємо тексти-діалоги, спостерігаємо за вживанням речень-реплік.
127.	Підбиваємо підсумки вивчення теми "Синтаксичні відомості".
128.	Читаємо твір Василя Сухомлинського "Без батьківщини життя – не життя", усвідомлюємо його зміст. Визначаємо головну думку твору та його жанр.
129–131.	Підготовка до державної підсумкової атестації.
132.	Читаємо вірші про любов до рідного краю, усвідомлюємо їх зміст, визначаємо головну думку. Робимо розмітку вірша, вправляємося у виразному читанні.
133–135.	Підготовка до державної підсумкової атестації.
136.	Державна підсумкова атестація.

Петрук О. Система уроків української мови у 4 класі шкіл з молдовською / румунською мовами навчання. У статті викладено стислі рекомендації щодо систематизації уроків української мови у 4 класі шкіл з навчанням молдовською / румунською мовами. Матеріал статті стане у нагоді вчителю під час роботи за підручниками О. Хорошковської, О. Петрук "Українська мова. 4 клас" (Львів, "Світ", 2015).

Ключові слова: види мовленнєвої діяльності, компетентнісний підхід, комунікативна компетентність, підручник, програма, тема.

Петрук О. Система уроков украинского языка в 4 классе школ с молдовским/румынским языками обучения. В статье изложено краткие рекомендации по систематизации уроков украинского языка в 4 классе школ с молдовским / румынским языками обучения. Материал статьи будет полезен учителям, которые работают по учебникам О.Хорошковской, О.Петрук "Украинский язык. 4 класс" (Львов, "Світ", 2015).

Ключевые слова: виды речевой деятельности, компетентностный подход, коммуникативная компетентность, учебник, программа, тема.

Summary. The article deals with brief recommendations concerning the arrangement of Ukrainian language lessons in the 4th grade in schools, where language of instruction is Moldavian/Romanian. The article will be helpful for teachers who use the textbook by O. Khoroshkhovskaya, O. Petruk "Ukrainian Language. 4th grade" (Lviv, "Svit", 2015).

Key words: types of speech activity competency building approach, communicative competence, schoolbook, program, topic

Майбутнє дитини

Саме дитинство вирішує, чи діти виростуть людьми, якими керує надія на успіх, чи людьми, яких паралізує страх перед поразкою. Такого висновку дійшли два науковці після проведення досліджень між учнями середніх шкіл. Вони переконалися, що коли молоді люди сповнені впевненості у власних силах, то вони охоче беруться за різні справи, які принесуть похвалу і винагороду. Але коли в них зароджується почуття страху, тоді така молодь уникає будь-якого заняття, боячись покарання за поразку.

Не лише діти, але й дорослі, незалежно від віку, потребують заохочення та підбадьорення. А от сумніви, через які навіть можна досягнути чогось, часто зменшують впевненість у собі. Отже, потрібно наголошувати більше на досягненнях дітей, ніж на їх хибних кроках. Це допомагає виявити приховані таланти.

*Із книжки Браяна Кавано
"Перстень царя Соломона".
Видавництво "Свічадо" (Львів)*